

LES MIGRACIONS INTERNACIONALS

Antoni M. Lluch*

En parlar de població i del creixement demogràfic, un dels aspectes que aviat es plantegen és el de les migracions. Les grans migracions, tant pel volum de la població afectada com per la distància recorreguda, no són una novetat històrica, però sí que s'han accelerat i incrementat des de finals del segle XIX, abastant actualment diferents llocs del planeta.

El gran progrés en els mitjans de comunicació —qualsevol notícia, qualsevol anunci, qualsevol estil de vida pot ser transmès d'un extrem a l'altre del Món en qüestió de segons— i l'avenç en els transports han estat els factors que han facilitat els processos migratoris actuals.

Les migracions i el medi ambient són exemples que mostren la interrelació d'uns països amb uns altres, la importància de les relacions internacionals. Això ens fa comprendre que no té sentit parlar en termes de comunitats aïllades ja que, volguem-ho o no, ens afecta tot allò que passa arreu del Món.

Algunes dades

Segons dades recents, en el Món hi ha al voltant de 100 milions d'immigrants, a part d'uns 20 milions de refugiats. Aquest nombre no ha parat de créixer en els darrers anys.

Hi ha cinc grans àrees d'immigració:

1. Estats Units d'Amèrica i Canadà: ja fa més de cent anys que es mantenen, amb alts i baixos, com les zones més importants en nombre d'immigrants. També porten a terme amb continuïtat polítiques migratòries i models propis d'integració. Aquests països atrauen avui en dia immigrants procedents de Mèxic i Centramèrica, de l'Europa Oriental i, en menor mesura, de l'Extrem Orient.

2. Europa Occidental: Europa adopta polítiques migratòries o de tolerància de la immigració des de finals de la Segona Guerra Mundial. Però no serien tant polítiques actives d'immigració, afavorint-la com en certs períodes a Amèrica del Nord, sinó més preventives o de control de fluxos migratoris no desitjats, sobretot des de la crisi del petroli de 1973. Aquesta política s'ha anat accentuant durant els darrers anys. Als anys 80 l'Europa del sud (Portugal, Espanya, Itàlia i Grècia) s'incorpora al bloc de països destí dels immigrants.

El volum actual d'immigració a la Unió Europea (UE), que té 8 milions de ciutadans extracomunitaris, no correspon al d'un gran pol migratori. Però el que sí que és molt destacable és la pressió immigratòria que s'observa i

que pot anar en augment en els propers decennis. No en va, la Conca del Mediterrani registra el contrast demogràfic més gran del Món. Mentre a la ribera nord la població és estacionària, poques milles mar enllà, al sud, la població està en ple creixement demogràfic. Aquesta situació no és paradoxal, ni sorprenent, ni il·limitada, sinó que reproduceix la corva demogràfica europea de començaments de segle, la que obligà a les grans migracions europees cap a Amèrica.

Europa, principalment la del sud, viu una situació immigratòria especialment viva i dinàmica amb un gran potencial, amb previsions i conseqüències difícils de precisar més enllà de les tendències generals. La immigració que rep prové sobretot del Magrib, de l'Àfrica Subsahariana i, en un volum menor, de l'Europa Oriental. Pocs anys endarrera es preveïen grans onades immigratòries provinents de l'Est, però aquestes no s'han produït i, pel creixement demogràfic de l'Est europeu, no semblen especialment importants.

3. Àfrica: és el continent dels refugiats. Prop de sis milions d'africans, xifra que creix constantment, han fugit de llurs països per causa d'una persecució política, ètnica o religiosa, i de vegades s'hi barregen totes tres, o de grans conflictes interns i guerres. Des dels saharis fins als sud-africans, rar és el poble que no té refugiats i l'Estat que no en rep. Un milió i mig de moçambiquesos, 800.000 somalis, 800.000 etiops, 600.000 liberians, 300.000 sudanesos cerquen seguretat i assistència lluny de les seves fronteres.

A més dels refugiats, uns altres milions d'emigrants es desplacen d'uns països a uns altres. La sequera, la implantació de monocultius i grans explotacions agrícoles provoquen l'èxode de

poblacions senceres i migracions cap a les grans ciutats. Estats com Nigèria, Costa d'Ivori, Gabon o Sud-àfrica, que viuen una relativa prosperitat econòmica en relació als seus veïns, reben aquests immigrants. Aquests desplaçaments, fins i tot, són tan sols una primera etapa de migracions més llunyanes cap a Europa.

4. L'Orient Pròxim i Mitjà (en especial els països productors de petroli, enriquits des del 1973): les monarquies del Golf han atret milers d'immigrants de països àrabs (d'Egipte, de Somàlia) o islàmics (del Pakistan, de Bangladesh, de l'Afganistan) més pobres, empleats bé en la indústria petrolera o en activitats domèstiques o sumptuàries. Precisament l'any 1973, quan Europa començava a parlar de tancar les fronteres (fet real però que no tingué conseqüències observables en quant al volum d'immigrants, que ha seguit creixent), just s'incrementava la immigració cap a l'Orient Mitjà.

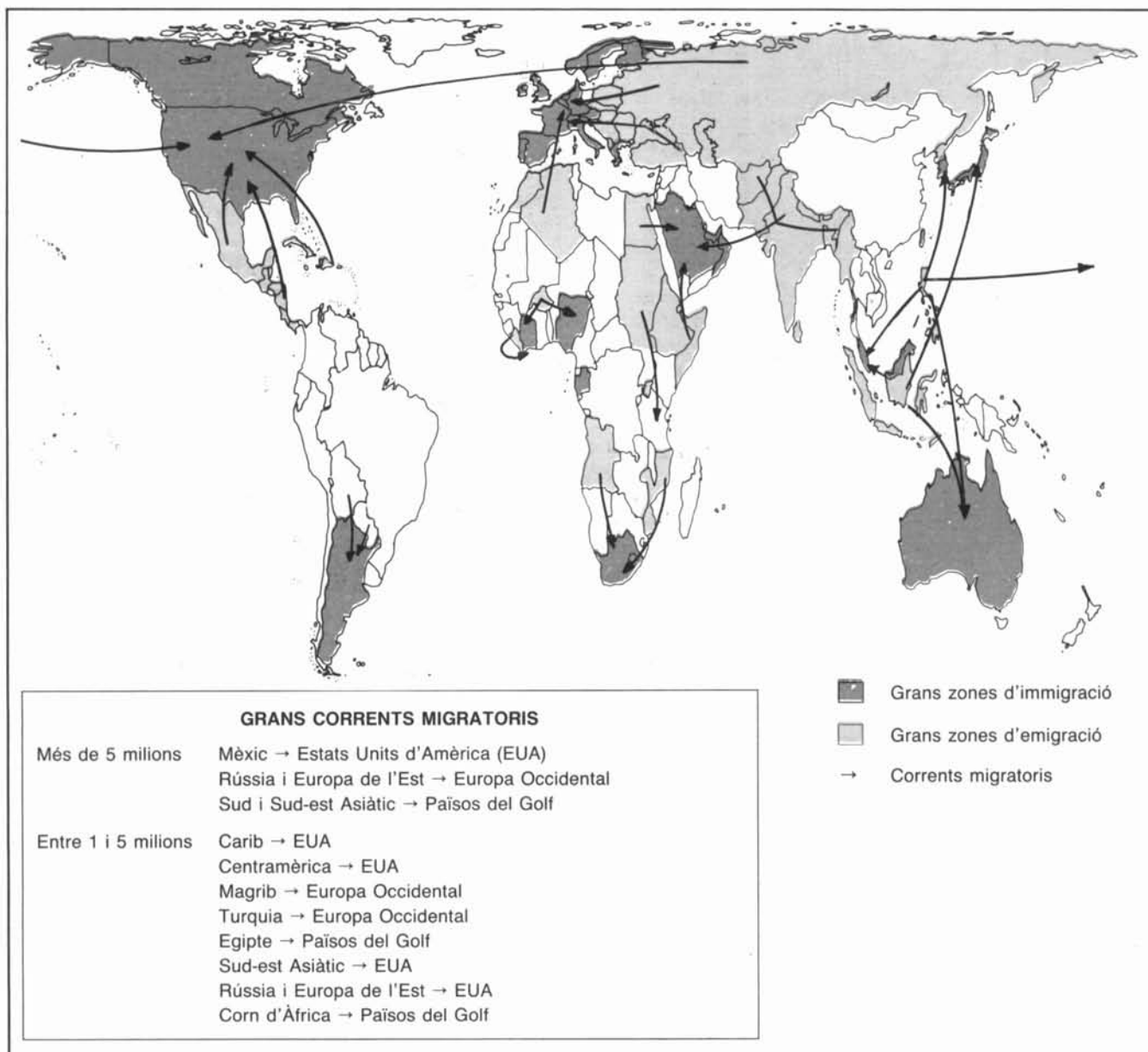
5. Països del Sud-est Asiàtic, Malàisia, Singapur, Corea, el Japó tenen economies en gran desenvolupament que atreuen immigració de les Filipines, Indonèsia, l'Índia i la península indoxinesa.

A banda d'aquests grans desplaçaments internacionals, destacats pel seu volum humà, distància i abast internacional, no hem d'oblidar les altres migracions més reduïdes, com les produïdes cap a Sud-àfrica, Argentina o Austràlia, de països veïns. Tots tres països havien estat, decennis endarrera, nuclis migratoris que conserven en menor mesura aquest destí.

Conseqüències

Les migracions tenen importants conseqüències en diferents àmbits de les relacions internacionals; no són un fenomen neutre, asèptic, un aspecte amb una única dimensió demogràfica, sinó que abasta aspectes polítics, jurídics, econòmics, laborals, socials, culturals i sanitaris. Anem a considerar-ne alguns d'ells, a tall d'exemple i no pas com a anàlisi exhaustiva.

La **dimensió política** en les migracions: el cas més clar són els refugiats. Vint milions de persones han fugit del seu país a causa d'una persecució política, religiosa o ètnica. La seva presen-

cia a d'altres Estats veïns ha estat font de problemes polítics molt greus, entorbolint les relacions entre els Estats. La protecció als refugiats, tot i ésser un acte humanitari contemplat en la Convenció de Refugiats de les Nacions Unides (1951), és interpretat de vegades com un acte inamistós. La crisi dels refugiats kurds en fou un cas, pels problemes entre Turquia, l'Iraq i l'Iran, així com també ho fou a Centramèrica (Guatemala, El Salvador). Els migrants no refugiats també han estat utilitzats com a arma política amb greus conseqüències. Recordem l'expulsió de ghanesos de Nigèria, la crisi entre Senegal i Mauritània, o l'expulsió de palestins de Kuwait.

Els immigrants han estat moneda de canvi i de pressió en nombroses crisis.

Fruit d'aquesta realitat política ha sorgit la **dimensió jurídica** de la immigració. A nivell internacional, només els

refugiats tenen un estatut que els empara de l'arbitrarietat, protegint-los i garantint-los uns certs drets. La Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats del 1951, si bé pot ser obsoleta en alguns aspectes i ha estat violada per alguns Estats, suposa una empara real i un marc reconegut des d'on treballar per la tutela efectiva dels drets dels refugiats. La convenció i la creació de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) han protegit la vida de milions de refugiats, han contribuït a la seva supervivència en greus conflictes i han permès de reintegrar a una vida digna milions d'éssers humans perseguits. És aquí on volem anar a parar: mentre els refugiats tenen un estàndard internacional, una taula de salvació on agafar-se, milions d'immigrants econòmics no el tenen. L'immigrant econòmic depèn de

l'arbitri de cada país, està desprotegit dels drets més elementals, reduït a una situació de no-persona, de no-existència. Algunes tímides recomanacions d'organismes internacionals es dirigeixen a la seva protecció, però no tenen cap organisme ni cap ambaixador que, amb plenitud de competències i capacitat jurídica, vetlli per ells.

Però a nivell intern de cada país, els immigrants no estan millor. Pocs països tenen legislacions que regulin la immigració i els drets dels immigrants (regulació laboral, accés a la salut, educació, habitatge, reagrupament familiar) d'acord als drets inherents a tota persona. L'explotació salvatge dels immigrants al Sud-est Asiàtic, la seva marginació a l'Orient Mitjà, en són exemples ben clars. Als països occidentals, sense ser comparable la situació, l'acorrallament i la marginació de

POBLACIÓ - MIGRACIONS

l'immigrant irregular resulta ben preocupant. També es fa difícil reivindicar uns drets laborals bàsics que no són respectats ni pels propis ciutadans de molts països.

La utilització política dels immigrants i la seva desprotecció jurídica i humana es fan encara més escandaloses i contradictòries quan es valora el seu gran potencial econòmic. Per part dels països d'origen aquest potencial pot ser menyspreat mentre es manté, i només és degudament reconegut quan, per un fet o per un altre, trontolla o decau. El sacrifici i l'explotació que pateixen milions d'immigrants edifiquen prosperitats insospitades i anivellen economies en fallida. Malauradament res d'això és acceptat de manera oberta i es perd un mitjà equilibrador i de canvi.

Les remeses de divises dels immigrants als seus països d'origen suposen una quantitat superior als ajuts oficials al desenvolupament. Molt difícils, efectivament, de quantificar i encara més de reconduir econòmicament cap al desenvolupament, i no cap al consum immediat, aquestes divises van adquirint una dimensió que convindria estudiar: és un poder en mans dels més desfavorits dels països més desfavorits. Qualsevol alternativa que permetés desplaçar aquesta capacitat des del consum cap al desenvolupament, mantenint-lo en les mateixes mans actuals, seria una eina de canvi. Es podrien modificar, en bona mesura, les vies del subdesenvolupament d'alguns països amb gran proporció d'emigrants i podria sorgir un sector de població em-

prenedor i actiu, encara que pobre, però que té a les seves mans un potencial de canvi, que controla una bona part del sector exterior dels seus països.

Moltes vegades, i darrerament més sovint, es parla de la cooperació internacional al desenvolupament com a via per a prevenir o frenar la immigració. De fet, es vol ignorar el que diu l'experiència dels EUA al Carib: una major cooperació provoca, almenys al començament, una més gran immigració i, en definitiva, una major dependència.

Si no som capaços d'alterar les condicions que provoquen els desequilibris internacionals, origen de les grans migracions, si que hauríem de ser-ho per a utilitzar, si més no, els mitjans que tenim a les nostres mans.

Portats pel component econòmic, no podem deixar de banda la incidència que les migracions tenen en els terrenys social i cultural. Aquests moviments poblacionals han estat de sempre un vehicle d'intercanvi i progrés, temut sobretot des del poder, pel vessant de canvi i d'alteració que comporten. Actualment, per les migracions es fa palesa la unitat de l'espècie humana i, al mateix temps, la diversitat de cultures i religions. També la multiplicitat i plasticitat de les respostes que l'home és capaç de donar i, per tant, la seva capacitat adaptativa com a ésser viu. Posar fre al fenomen migratori suposa intentar frenar el curs mateix del desenvolupament social. Donar via lliure a aquest intercanvi, a la interrelació, al coneixement mutu, és obrir també les portes a unes relacions més pacífiques i solidàries.

Conclusions

Ja per acabar, cal destacar que si bé les migracions han estat una constant històrica, la seva dimensió planetària actual provoca unes conseqüències i obre unes perspectives que s'han d'afrontar a nivell global, oblidant els tractaments particulars de cada Estat, per a atorgar-li el marc internacional que tenen. Cada dia es fa, per tant, més imprescindible la creació d'un organisme internacional amb un reconeixement efectiu i capacitat executiva —com un homòleg de l'ACNUR— per a regular les migracions internacionals; per a protegir i assistir els immigrants, per a assessorar els Estats d'origen i els receptors d'immigrants. Els problemes de 100 milions de persones són la prova d'aquesta necessitat.

Més a prop d'aquest organisme hi ha un cabdal de desenvolupament en mans dels propis immigrants, en mans del propi Sud, del qual podrien sorgir canvis, contribuint si més no a intentar alterar els desequilibris actuals.

Seguint baixant del nivell polític intergovernamental, i de l'econòmic, finalment ens trobem en l'esfera més individual i immediata, tot considerant les migracions com una via d'acostament entre les persones i d'estrènyer els lligams entre els pobles.

* Departament de Migracions de la Fundació CIDOB i director d'ACSAR (Associació Catalana de Solidaritat i Ajut al Refugiat).

(Continuació de la pàgina 9)

Bangladesh, Egipte, Filipines, Mèxic, Perú, República de Corea i Tailàndia està concentrada en les seves capitals.

En els quadres 2 i 3 observem el creixement i l'evolució de la població a les vint ciutats més grans del Món.

Hom sap que als PVD de fort creixement demogràfic les zones urbanes registren un augment de població del 6,1% anual; en els de creixement més lent és del 3,6% anual. La gran i accelerada concentració urbana als PVD no ha anat acompanyada d'una infraestructura adequada de serveis.

La pobresa rural, i també la semirural dels pobles petits, en els PVD genera una gran quantitat de migrants cap a les ciutats. Nombrosos especialistes en el tema afirmen que una majoria dels migrants a les zones urbanes de gran concentració de població provenen de les àrees més pobres d'aquests països. Generalment van a viure als barris més deteriorats de les megaciutats, o fins i

tot ells mateixos creen els seus barris, en ocupar de manera espontània indrets il·legals; així, grans nuclis de població urbana es caracteritzen per una extrema pobresa. Les noves zones urbanes originades per aquesta gent són tan extenses a les megaciutats de l'Amèrica Llatina que les anomenen «ciutats perdudes». Generalment han d'afrontar greus problemes d'aigua, de drenatges, d'infraestructures sanitàries, escoles, etc. Les zones marginades tenen grans mancances. El seu habitatge és molt reduït, sovint constituït per una o dues habitacions, on viuen una o més famílies amb molts fills. Aquests barris no sempre tenen llum elèctrica, el transport públic és molt deficient i constitueixen les zones més insalubres. Un dels fets més preocupants és que aquests suburbis tenen l'índex més alt d'atur de les megaciutats. El Banc Mundial calcula que cap al 2000 el nombre de llars urbanes en condicions de pobresa es duplicarà

respecte l'any 1975: de 33,5 milions de persones a 74,3 milions.

Malgrat que les megaciutats concentren una gran part dels recursos econòmics dels PVD, tanmateix no han sabut resoldre els seus greus problemes urbans per manca d'un control del seu creixement desmesurat. El fre a aquesta situació, causada en gran part per l'intens flux migratori del camp, només és possible amb un desenvolupament econòmic diversificat, sistema que genera més treball, de les zones pobres d'un país, sempre reforçat per una bona formació humana dels seus valors culturals.

La dependència del camp respecte de la ciutat és cada vegada més important en els PVD, ja que aquest primer sector, desprovisat, sovint, de tota indústria, té una gran dependència del primer. Tanmateix, no cal oblidar que la ciutat també la té del camp a través de la producció alimentària, de les matèries primeres i de la seva força de treball.

* Sociòleg i escriptor mexicà.